

Seznam příloh

Příloha č. 1: scénář rozhovoru

Příloha č. 2: jeden anonymizovaný rozhovor

Příloha č. 3: kódovací kniha

Příloha č. 4: vzor informovaného souhlasu

Příloha č. 1: scénář rozhovoru

1. Co považujete za důležité při zvažování zapojení dítěte do opatrovnického řízení?
2. Co Vám pomáhá při rozhodování o zapojení dítěte do opatrovnického řízení?
3. Co Vám ztěžuje rozhodování o zapojení dítěte do opatrovnického řízení?
4. Podle jakých předpisů jednáte, když zvažujete, zda bude dítě participovat či nikoliv?
5. Jaké jsou podle Vás bariéry při uplatnění participace dítěte do opatrovnického řízení?
6. Jaké metody využíváte pro participaci dítěte v opatrovnickém řízení?
7. Podle jakých kritérií se rozhodujete, kterou metodu participace zvolíte?
8. Jaké metody využíváte pro vytvoření bezpečného prostředí s dítětem?
9. Jaké máte zásady při kontaktu s dítětem/při participaci dítěte?
10. Podle jakých předpisů jednáte při participaci dítěte?
11. Co považujete za důležité při participaci dítěte v opatrovnickém řízení?
12. Proč jsou pro Vás právě tyto hodnoty důležité?
13. Jak ovlivňují tyto hodnoty Váš přístup k participaci dítěte v opatrovnickém řízení?
14. Jsou Vaše hodnoty a zájmy v souladu s pravidly a předpisy, podle kterých byste měl/a jednat?
15. Změnily se Vaše hodnoty v průběhu praxe? ...Jak?

Příloha č. 2: jeden anonymizovaný rozhovor

Pro začátek bych se vás chtěla zeptat, jak dlouho vykonáváte tuhle praxi?

Rok. Nejsem jenom kolizní opatrovník. Máme to tady rozdělené jinak. Máme kolegy, kteří dělají kuratelu, pak máme kolegyni, který dělají náhradní rodinnou péči, a pak jsme je tady zbytek terénní pracovníci, což znamená, že máme svoje seznamy ulic a děláme jak kolizní opatrovnictví, tak děláme děti v paragrafu 6. A poradenství samozřejmě.

Jakým způsobem jste se k této práci dostala, nebo proč jste se pro tuhle pozici rozhodla?

Já jsem měla i už v rámci vysoké školy 2 praxe na OSPODu. Ale nenastoupila jsem na OSPOD po škole, protože OSPOD chce obrovský množství zkušeností. Děláte rozhovory s dětma, bavíte se s oběťmi domácího násilí, zneužívání, máte tady agresivní klienty, máte tady klienty v krizi, jo pracujete s celými rodinnými systémy i s jednotlivcem a chce to tím pádem obrovskou škálu dovedností, která se těžko získává, když člověk přijde po škole přímo na tom OSPODu. Ten OSPOD je v tom trošku specifický.

Nejdřív bych se vás ráda zeptala, co vlastně považujete za důležitý, když zvažujete, jestli nějakým způsobem to dítě zapojíte do toho opatrovnického řízení, nebo ne?

My tady zapojujeme, víceméně se snažíme zapojit všechny děti do toho opatrovnického řízení. Jedná-li se o batolata, novorozence, tak tam je to samozřejmě náročný v tom, že ty děti jsou fixovaný na matku i tím, že jsou třeba kojeny, někdy i dvouletý děti... a snažíme se tam nakorigovat ten kontakt nějak s otcem. Pak samozřejmě, jakmile se jedná už o děti, které třeba chodí do školky, tak není problém si sem vlastně rodiče pozvat. My vždycky zveme společně, pokud tam není domácí násilí. Tak zveme rodiče k projednání prošetření poměrů společně a oni sem berou i děti. Máme ty dětský koutky, takže není potřeba třeba tříleté děti tady s nima nutně vést pohovor. Ale vidíte, jakým způsobem se to dítě druží, ke kterému z rodičů a jak který z rodičů reaguje na potřeby toho dítěte. Jo, pokud tady sedí rodiče oba, dítě si maluje a něco chce, tak je vidět, který z rodičů je schopen a jak reagovat na tu potřebu. Ale už děti, které jsou předškolního věku jsou schopni si tady s náma normálně popovídat. Jo, takže jeli to úprava poměru, tak víceméně se zvou všechny děti. A vždycky se jedná s rodičema, i když je to dohoda rodičů, tak se zvou rodiče a mluví se i s dětmi. Takhle je to tady na oddělení nastavený.

A kdybyste měla teda charakterizovat, co je pro vás důležité v tomto směru?

Je to asi dát tu možnost všem dětem. Je to důležitý, protože... Víte co, my máme, rodiče mají každý svého právníka a my jsme takový právník toho dítěte. To, že se rodiče na něčem domluví, ještě neznamená, že to dítě je schopný v tom režimu fungovat a že mu ten režim vyhovuje. Pokud maminka chodila do práce, tatínek byl doma na rodičáku s dětma, staral se a maminka

je vysoce pracovně vytížená, tak při rozchodu, když ty děti nejsou zvyklí s tou mámou trávit čas, máma nemůže chtít přece rovnou střídavou péči jenom protože na ní má podle jurisdikce ústavního soudu právo. Jo ta preference toho dítěte je tam důležitá. Jo, takže my se snažíme vycházet z toho, co těm dětem vyhovuje zase na 2 stranu je potřeba na to nahlížet s určitým nadhledem, protože zase pokud jeden z rodičů tomu druhému 2 roky neumožní kontakt, tak samozřejmě to dítě je do jisté míry zmanipulovaný. Jo, takže snažíme se mluvit se všema těma dětma vždycky, nebo je vidět.

Je tam vlastně něco, co vám při rozhodování o tom zapojení pomáhá, nebo naopak ztěžuje kromě toho věku?

Tak samozřejmě, musí se přihlížet taky ke zdravotnímu stavu dětí, jo, pokud máte dítě se specifickými potřebami, poruchami autistického spektra, nebo to jsou jiné vývojové poruchy dysfázie, tak tam se potom musí přihlížet při tom vyjadřování nebo při tom vytížení toho dítěte k tomu jeho aktuálnímu zdravotnímu stavu, protože to může být dost zkreslený, jo k tomu se přihlíží. Pak velice náročný jsou situace, jak říkám, když to dítě je dlouhodobě zvyklý, být s jedním z rodičů. Teď teda typicky potom covidu to bylo jako těžký, náročný. Spousta rodin se rozpadala, a ty děti třeba toho druhýho rodiče 2 roky neviděly, tak tam se potom velice těžce posuzuje, jaký vztah a jakou preferenci to dítě má, protože je ovlivněný tím, že je jenom s jedním rodičem. Takže k tomu se klade důraz a úplně specificky jsou to řízení, ve kterých i se jeden z rodičů buď na druhým rodiči nebo nedej bože i na dítěti dopouští nějakýho násilí, nebo nějaký jako nevhodný činnosti. Takže pokud otec bije matku, nebo naopak matka bije otce před tím dítětem, tak samozřejmě tam my už se musíme na to dívat i z trošku jiné perspektivy, protože přání dítěte vždycky není v jeho nejlepším zájmu.

Takže jak byste to pojmenovala, pokud ne věk? Jako věk s tím nemá úplně co dělat, když i čtyřletý dítě vám řekne... A my se neptáme “chceš být u mamky u taťky?”. Ale když si s tím dítětem povídáte, ona vám kreslí, tak se ptám: chodíš do školky? A s kým chodíš do školky? A co děláš rád? ...a to dítě, pokud to není nějak výrazně stydlivý se vám jako otevře a oni pak povídají, co dělaly s mamkou a co o víkendu s taťku a vidíte, jak tam ta preference probíhá. Jak tam ta preference probíhá a jak to to dítě nastavený má. Jasně, že s maminkou dělá jiný věci než s tatínkem jo, takže věk tam v tom úplně roli nehraje, spíš to bejvá, některý ty děti jsou jako víc emočně laděné, některé jsou úplně jako uzavřené. Máme děti, které prostě pláčou, takže ty v kanceláři s náma být nechtějí. Ale ty rodiče by u toho pohovoru být neměli. Pak rodiče zůstávají v kanceláři s kolegou a my jdeme třeba s dětma do těch dětských koutků, hrát si a povídat u toho. Jo a snažíme se to, aby to bylo jako bez zátěžový, takže já si nemyslím, že by

na tom hrál úplně věk. I čtyřletý dítě vám dokáže říct, spíš je to o jeho vlastním nastavení toho dítěte.

A můžeme teda mluvit o nějaké rozumové vyspělosti?

Rozumová vyspělost, která se úplně neváže jakoby k věku. Čili ty děti ve 4 letech jsou schopný a některé děti ještě ve 12 letech, i když rozumově vyspělé jsou, tak to citové zatížení je pro ně tak náročný, že z nich stejně nic nedostane, protože už zase vědí, odkud vítr fouká a nechtějí, aby někde bylo napsáno, že řekl, že má radši o víkendu výlety s tátou než s mámou jo.

Máte nějaké předpisy, podle kterých jednáte, když zvažujete, jestli to dítě má tedy takovou rozumovou vyspělost, aby vám něco povědělo, nebo při té hře něco řeklo?

Máme manuály, podle kterých pracujeme. Pro malé děti nebo uzavřenější děti máme možnost ještě jít kartičkovou formou... Vybavený je celý oddělení. A buď je to “život je život”, kde samozřejmě v rámci těch kartiček je různě možnost to nastavit, ty děti si vybírají obrázky jako “vyber si obrázek, který ti připomíná nejvíc maminku, tatínka” a jakože se dá už z těch dětí to tahat i jako jiným způsobem... Vy jste se mě ptala, jestli máme nějaký vnitřní předpisy, jak posoudit, že to dítě už je zralý? Všichni máme vysokoškolský vzdělání, všichni jsme sociální pracovníci a máme předpoklad k tomu abysme byli základu schopný posoudit, jestli jo nebo ne. Jo a obrovskou roli v tom hraje zkušenost.

Takže je to spíš na nějakém vašem, dá se říct, cítění než na vnitřních předpisech?

Jo ten předpis k tomu stoprocentní není. Někdy od nás soudy i požadují abysme už se čtyřletýma, pětiletýma dětma vedli pohovor, protože jsme na to proškolený. Další záruka toho, že to nebude zcela třeba jednostranný je to, že pohovory s dětma se vedou ve dvou. Vždycky jsou tam 2 pracovníci, jo, protože člověk může být do jisté míry ovlivněný, může mít na to vlastní úhel pohledu třeba, nebo to chování dítěte nějakým způsobem vnímat. Ty pohovory se vedou vždycky ve dvou. Jo, což znamená, že já třeba tady sedím s kolegou, mám to štěstí, že mám v kanceláři chlapa, jinak sedí třeba děvčata po 2 a s dětma se vždycky hovoří ve dvou.

A to je pravidlo tady u vás nebo na všech OSPODech?

To je tady takhle u nás vnitřně nastavený, třeba kuratela zase na druhou stranu tím, že vede trošku jinou agendu, tak ty s těma dětma jednájí samostatně. Jo, ale v rámci těch opatrovnických sporů my vedeme pohovory ve 2. Je to naše vnitřní nastavení, je to ochrana toho, aby to nebylo napadnutelný právě ze strany třeba 1 z rodičů, který je nespokojenej, protože ve chvíli, kdy se pod to podepíšou, pod ten záznam z toho pohovoru s tím dítětem oba 2 pracovníci a sestavuju ho vlastně oba pracovníci, tak už to jsou ale 2 lidi a nemůže říct “tahle sociální pracovnice mě nemá ráda. Jo, takže my vedeme pohovory ve dvou.

A mohla byste mi říct, jestli si uvědomujete přímo nějaký bariéry, proč by to dítě nemohlo participovat?

Určitě zdravotní handicap. Taky specificky jeden z těch kolizních spisů je tam prostě dítě, je předškolního věku, nebo teď konkrétně teda dokončilo 1. třídu a poslední 3 roky se z druhým z rodičů nevidělo. Rodič, který má dítě v péči bez svěřeni to dělá tak, že nedovolí, aby bylo dítě s druhým z rodičů samo. A dítětem manipuluje a ve chvíli, kdy vám tady ten rodič řekne přesnou frázi “moje dcera s druhým z rodičů nechce jít, protože druhý z rodičů není dostatečně zodpovědný a něco” a to pětileté dítě vám to takhle zopakuje, tak přesně ale víte, že to není o tom, že by nechtělo s tím druhým rodičem jít, ale víte, že je to dítě zmanipulovaný. To je jedna z bariér k tomu, abysme řekli, že ten názor a ta participace toho dítěte v tu chvíli je zcela relevantní. A další věcí potom je zcela specificky se vedou opatrovnický řízení ve chvíli, kdy v domácnosti je páchaná nějaká trestná činnost proti tomu dítěti, ať je to užívání návykových látek s nějakou násilností na dítěti, mezi rodičema, ať je to dítě citově deprivovaný, nebo se projevuje syndrom CAN... To jsou potom v těch šestkových spisech vlastně vedený kolize, tak tam naprosto není vhodné přihlížet k participaci dítěte, protože pokud dítě má syndrom CAN a je citově deprivovaný, tak jeho náhled na celou situaci, a to, že chce být u mámy, není vůbec relevantní, protože to prostředí vhodný prostě není, ale ono to jakoby nevidí, protože on má tu mámu rádo, ono jí ospravedlňuje. Spousta těch dětí ve svých výpovědích vypovídá křivě, aby tu mámu, která na něm třeba nebo tátu, který na něm páchá vlastně násilí, nebo cokoli jinýho, tak oni lžou, aby je chránili. Takže tam potom ta participace taky není vhodná.

Jaké metody používáte pro participaci toho dítěte?

My sem zveme vždycky společně celou rodinu, což znamená, že nám přijde vlastně usnesení od soudu, že jsme byli určeni kolizníma opatrovníkama. Přijde nám návrh, který podal 1 z rodičů, oba rodiče dohromady, a zve se celá rodina k prošetření poměrů. Buď píšeme zprávu soudu z výkonu kolizního opatrovnictví, což znamená, že soudce nežádal o prošetření, ale my stejně zasíláme, nebo si soud přímo žádá, a pak to vykonáváme jako sociální pracovníce OSPODu, to je dneska rozdělený. Jsou rozdělený ty spisový dokumentace. A vždycky se zve celá rodina společně s dětmi. Pokud k tomu opravdu něco nebrání, jak jsem říkala třeba zdravotní stav dítěte, jo, nějaký specifický postižení, taky se nám občas stává, kde teda je náročná participace dítěte, a to je ve chvíli, kdy je v zahraničí, protože rodiče si můžou podat úpravu poměrů tady ale můžou žít s dítětem kdekoli v evropské unii. Jo a řeší to český soud, protože oni to tady podali. Jo, ale jinak zveme děti všechny vždy. Bavíme se, bavíme se většinou nejdřív s dětma abysme mohli obeznámit rodiče s tím výstupem. Starší děti, myslím tím už

škola povinný, ty seznamujeme s tím, ptáme se, jestli vědí, proč tam jsou, jestli si s rodiči povídali, o čem si s rodičema povídali? Vysvětlujeme jim, proč bude probíhat soud, co se u soudu děje, vysvětlujeme jim naši pozici, že my tam vlastně budeme jakoby místo nich, aby oni k soudu nemuseli. Pak se s nimi bavíme, co škola, kroužky, jo volným systémem, pokud už rodiče v návrhu třeba uvádí, že nějakým způsobem funguje rozdělení domácnosti. Tak se jich ptám, jaký to je? Baví tě ráno vstávat, když musíš jezdit od mamky přes celou prahu?... A ptáme se a snažíme se z těch dětí přirozeně dostat, jestli jim to vyhovuje, nevyhovuje, jo a ptáme se, můžou kreslit rodinu, můžou, když jsou menší, stydlivější, můžou bejt obrázky, pohovor se může vést v dětském koutku, máme speciálně upravenou hovornu pro děti. Ptáme se dětí, takový hrozně hezký je, jako kdyby měly jakýkoliv přání, co by si nejvíc na světě mohli přát... a většinou děti, které nesou dobře rozchod rodičů a funguje to, tak ty si přejou kolo, velrybu a poníka prostě a něco... a pak ty děti, které to nesou těžce, tak ty vám řeknou, že by si přáli třeba, aby mohli být jenom s mamkou, nebo s tatškou, nebo aby mohli bejt jako společně v té rodině, takže je to spíš takovým volným pohovorem, a u těch malinkých dětí je to tím pozorováním, tou interakcí té rodiny tady společně.

A využíváte taky nějakou řečneme online nebo telefonickou verzi toho informování dítěte?

To se dělo za covidu, do jisté míry omezeně se s těma staršíma dětma mluvilo.

Ono je hrozně těžký, totiž jako navázat vztah a kontakt s tím třeba šestiletým dítětem po telefonu, jo to chytne třeba už dvanáctileté dítě, desetileté, dvanáctileté dítě to už po tom telefonu dejme tomu jde... Ale s těma mladšíma dětma, to je těžký. Úplně ve zcela výjimečných případech, kdy se nám kolizní spisy vedou 3 roky, běží tam 20 předběžných opatření, rodiče se různě obviňují a dohadují, tak jdeme za dětma, do školy nebo do školky. Tam se chodí ve chvíli, kdy jsou to opravdu jako náročný kolize, to dítě je tam ovlivňovaný... Tak se jde do toho neutrálního prostředí. Neříkám, že je to úplně férový, protože my píšeme rodičům SMS zprávu o tom, že jdeme vykonat pohovor až ve chvíli, kdy stojíme před tou třídou, aby oni neměli možnost ty děti zpracovat, a to je jako úplně to, to je spíš víc v těch šestkách, jako v těch paragrafech 6 o tom dítěti ohroženým, ale může to bejt i v čistě kolizním spisu ve chvíli, kdy je to opravdu jako vyostřený. Protože máme i spisy, které mají i 1500 stran. Jo, protože rodiče prostě nejsou schopní, je tam ústavní stížnost, stížnost k ombudsmanovi, protože nejsou spokojení prostě s tím, jak je to řešený.

Zapojujete do nějakých realizovaných procesů, třeba typicky do rodinné terapie?

My tady rodinný terapie neprovozujem, ani rodinný konference, protože tady na to nemáme zaměstnance, který by k tomu byl proškolen. To je jedna věc, druhá věc je, že bysme na to ani

neměli asi kapacitně si myslím jako možnost to provozovat, protože je nás tady sedm zaměstnanců, kteří dělají kolize. K tomu samozřejmě i terén a myslím si, že každé máme v průměru 30, 40 otevřených kolizí. Běžících kolizí. Tak při té představě, když si vezmete, že by jenom 280 spisů tím že by jenom jako 10 % z toho bylo potřeba ošetřit, ono možná i víc, tak osmadvacet rodin my tady prostě nemáme šanci ošetřit, takže my tyhle tyhle aktivity nemáme. Děláme tady dohodu rodičů v případě, že buď nejsou schopni se domluvit třeba na prázdninovém provozu nebo něčím podobným, děláme dohodu rodičů a tam samozřejmě ta participace toho dítěte vhodná je, obzvlášť pokud se jedná o úpravu, třeba třeba prázdnin jo. Co se tady mají mamka s taťkou co dohadovat, jak si to rozkrájí, když to dítě chce stejně někam jinam na tábor, že? Jo jo, takže tam ta participace dítěte je vhodná a my potom doporučujeme samozřejmě do organizací, které pracují s rodinnými systémy, který na to prostor mají. A tam už je otázka organizace, do jaké míry to dítě vlastně participuje v rámci toho procesu. Jo, naše soudy sice tomu nejsou moc nakloněné, ale ani není problém, aby to dítě starší 12 let, i když to soud nepožaduje, se prostě k soudu dostavilo u soudu řeklo, jak si to představuje.

Jo, my to i těm dětem říkáme, ono se jim samozřejmě do toho nechce, že ty soudy k tomu nejsou upravený. Ty soudní místnosti jsou stejné jako v případě trestního řízení. Nejsou jako tomu dítěti úplně přívětivý. Jo, takže asi tak to tady máme.

Ale teda nabízíte přímo, že to, že tam můžou jít, a že tam můžou hovořit s tím soudcem nebo soudkyní...

Ano, můžou, můžou... oni na to taky mají právo podle úmluvy o právech dítěte, mají na to právo. Spousta soudkyň, my máme 5 soudkyň, větší část těch soudkyň se s těma dětma starších dejme tomu osmi let nebo u školních dětí, vlastně jakmile nastoupí do školy, si ty pohovory i dělají. Jo obzvlášť když ty rodiče nejsou schopní se domluvit, tak si ty pohovory dělají. Takže si ty soudkyně zvou, pokud nejsou rodiče domluvený, není to dohoda, nebo to není jako relativně hladký, ale dohadují se, tak si ty děti zvou, takže zase na druhou stranu je to nepříjemné, že ty děti tím projdou dvakrát. My s nima vždycky mluvíme, protože jsme kolizní opatrovníci, máme hájit jejich nejlepší zájem a to, co si ty děti přejou... a pak ještě musí znovu k soudu. Jo tak je to v tomhle ohledu náročný, protože ty soudy jsou povinný to dneska zjišťovat podle jurisdikce samy, ústavní soud na to docela tlačí, i odvolací soudy na to tlačí, aby si to zjistili sami a my s těma dětma už předtím mluvíme. Takže jdou dvakrát.

A já jsem se chtěla zeptat: máte nějaká kritéria, podle kterých se rozhodujete, jakou tu metodu zvolíte? Vy my vlastně říkáte, že používáte víceméně všechny metody. Jak to informování přímé, tak možná někdy teda nepřímé, ale ve výjimečných případech, i nějaké zjišťování toho přání a názoru dítěte a případně i teda zapojení do těch procesů.

Vždycky záleží, záleží na tom dítěti, jo, protože k rodině máte přistupovat individuálně, k dítěti máte přistupovat individuálně, pokud jsou děti pětiletý, který si tady prostě sednou a přijdou, tak jsem tady! co potřebujete? protože takové děti prostě jsou i čtyřletý, jo, tak si s ním popovídáte jako s rovnocenným parťákem. Ono je od rodičů obeznámeno, ono ví, vy si s ním popovídáte, je to v pořádku, ale pak jsou i dvanáctileté děti, který už jenom to, že jsou tady, je tak stresuje, že se jim chce z toho brečet a jsou to nevyjímaje pohlavím holky i kluci, takže k tomu musíte potom přistupovat individuálně. Samozřejmě, že s těma dětma se snažíte mluvit, vysvětlit jim, odlehčit to. Jo, proto se snažíme s nima bavit tou volnou metodou, že si neříkáme hele, tak víš co, teď chodíš k tátovi na víkend, přijde ti to dostatečný, nebo bys chtěl ještě něco navíc? Jo, takhle se prostě nevtáhne jo... jo nebo “víš co jako a seš u tý máme vůbec spokojenej?”, jo, snažíme se to jako tak různě prokládat, že se bavíme o škole, o kroužkách, tak se ptám, s kým jezdí do školy a ze školy a na kroužky a jestli to všechno stíhá. Jo a jestli mamka chodí taky na zápasy, snažíme se to z nich tahat jako po kouskách různýma způsobama ale je to individuální. Já si nemyslím, že by to bylo určený věkem. Je to i osobnost dítěte, někdy ty děti prostě čtyřletý, pětiletý jsou řízcí a někde tady dvanáctileté děti prostě pláčou jo a pak je zbytečný je do jistý míry prostě zatěžovat a klidně tomu soudu řeknou, že prostě nebylo to dítě schopný s námi se bavit, protože pro něj byla ta situace nadmíru stresující. A když na to přijde, tak je tady vždycky ještě alternativa, aby rodiče chodili třeba do dětského centra Paprsek, který se specializuje na rozpady rodin, kde oni mají na to víc prostoru, a i s tím dítětem a s tou rodinou pracují, tak se s tím dítětem pak můžou i bez problémů popovídat a vidí tu interakci v tý rodině několikrát během těch schůzek a můžou napsat co je přání dítěte. I to je validní.

Jaké metody využíváte pro vytvoření bezpečného prostředí, když komunikujete s tím dítětem?

My dáváme dětem vybrat, bavíme se s nima už poprvé venku vlastně na chodbě, když tam jsou ještě s rodičema, tak se jich ptám, jestli si náma chtějí popovídat tak, že máme možnost jít do dětského koutku, ukáže se jim hovorna, jestli chtějí být v hovorně, nebo jestli se chtějí sednout k nám do kanceláře, že necháme pootevřené dveře, tady si děti můžou vybrat, kam se chtějí sednout, jestli se u toho chtějí malovat. Takže jako vybrat si můžou. Někdy je to prostě v dětském koutku, protože je to pro ty děti příjemnější, jsou vlastně jako v herně nebo v tý hovorně. Jo spousta těch dětí si jde normálně sednout sem dovnitř do kanceláře a ještě si vybere, která židle se jim líbí, jestli jsem mu víc sympatická já nebo kolega tomu dítěti. Sedne si, kam potřebuje, a pak si podle toho sedáme my. Jo, protože to dítě by nemělo sedět tak, aby těkalo mezi těma dvouma dospělýma. Mělo by to bejt nakoncipovaný, tak jako aby nemuselo nějak moc jako přejíždět. Takže taky občas sedíme naskládaný támhle všichni 3 u malého stolečku,

což je vtipný, protože kolega tam vypadá tak hrozně hezky. Jo, takže záleží na tom, dáváme vybrat tomu dítěti. Jo a nejsme limitovaný tím, že by to mělo být 10 minut. My si s tím dítětem můžeme sednout v tom dětském koutku tam na zem a hrát si tam klidně s ním půl hodiny. Jo, ty starší děti bývají rychlejší...

Chtěla jsem se zeptat, jestli máte nějaký svoje zásady přítom kontaktu s dítětem nebo při té participaci?

Vždycky těm dětem to říkáme na rovinu. Nikdy je nesnažíme se uvést jako v omyl jako “Když si tady řekneš, jak to chceš, tak mi to tak zařídíme”. Ono to tak není, takže my nikdy těm dětem neslibujeme něco, co nelze splnit a jednáme s těma dětma narovinu, pokud je to samozřejmě možné. Velmi nepříjemné situace jsou, když ty rodiče těm dětem nic neřeknou. Oni už mají podaný návrh na rozvod, návrh na úpravu poměrů, chtějí se rozstěhovat ještě každé do jinýho města, chtějí střídavou péči po 14 dnech, chtějí těm dětem vyřídit 2 školy a ty děti do té doby, než jdou k nám, nic nevědí. To jsou potom rozhovory na delší dobu, ale nikdy těm dětem neslibujeme nic, co nemůžeme splnit. A vždycky s nima jednáme na rovinu, ale nesnažíme se na ně tlačit, pokud nám nechce říct, jakou má ráda barvu, tak my na něj nebudeme tlačit. Nechceme na to dítě vyvíjet stres, takže nikdy těm dětem nelžeme, neuvádíme v omyl a nesnažíme se, je manipulovat. Jo, takže ani zavádějící otázky typu “No a nemyslíš si, že by bylo fajn být u taťky už čtvrťka?”. Jo jako nepodsouváme to těm dětem, jo, takže měl by to bejt rovnocenný vztah. To dítě by pro nás mělo být rovnocenný partner. Jo a pokud mi tady bude sedět dítě, u kterýho se zahájila změna výchovy, protože prostě zanedbání péče, tak já mu to ale řeknu. Nějak tomu rozumím, že je to pro tebe bolavý, že nás za to nebudeš mít rád, takže si myslíš, že je to celé špatně, ale tvoji rodiče měli 2 roky na to, aby si prostě rozmysleli, co chtějí a jestli seš pro něj na prvním místě a my teď pro tebe potřebujeme zařídit, aby tohle všechno bylo v pořádku.

Předtím jsem se ptala, jestli máte nějaké předpisy, podle kterých zvažujete, jestli to dítě zapojíte nebo ne. A vlastně když už jste rozhodlá, tak máte nějaký manuál, jak to provádět?

Máme standardy, ve kterých je to zpracovaný. V těch standardech jsou zpracovaný vlastně úplně všechny úkony, které tady děláme. Kde je tam základní vzevrubný postup a systém vlastně ke všem těm, k celý sociálněprávní ochraně dětí, ať jak se vede dokumentace, jak se vede pohovor a tak dále a tak dále, to tam všechno máme. Plus máme ještě manuál... Takže tam máme jakoby všechno vypracovaný, je tam manuál výkonu, co se děje, dědictví a úloha OSPOD, nezletilý rodič, úplně jakoby všechny varianty jsou tam v tom manuálu zpracovaný. Jo ten manuál mám samozřejmě nemůže zabíhat prostě úplně do detailů. Opravdu

je to potom o tom individuálním přístupu k rodině i dítěti... můžete mít 3 děti v rodině a ke každému budete muset přistupovat trochu, každý je trochu jiný, jo že nějaký základní ten zevrubněji manuál je, jakým způsobem bysme měli postupovat, jak by to mělo být. Jak říkám jsme ve dvou, využívají se jak tady kartičky, tak různé metody, kreslení, pozorování, dětský koutek, hovorna, to všechno, ale ve výsledku nakonec je to stejně o té praxi toho zaměstnance.

Chtěla jsem se zeptat, co vlastně vy považujete za důležité při té participaci toho dítěte?

Já si myslím, že důležitý je to, aby si rodiče uvědomili, že dítě není jejich majetek a že nemůžou rozhodovat o tom, jakým způsobem se s dítětem bude zacházet, že to dítě je živá bytost a má právo vyjádřit nějaký svoje potřeby a svoje preference a ty rodiče by to měli respektovat. A, že naprosto špatně je to, když se rodiče snažej svoje rozvodový řízení filtrovat skrz to dítě, protože bohužel podle českých zákonných předpisů je to tak, že se nejdřív musí upravit poměry a pak teprve se může přistoupit k rozvodu a ve výsledku se nakonec řeší až majetkoprávní vyrovnání. Takže ty rodiče svoje partnerský spory, svojí frustraci a svoje finanční spory řeší v první řadě přes to dítě, a to dítě je pro ně v tu chvíli vlastně až na úplně posledním místě, takže pro mě, pro mě je aspoň důležitý těm rodičům v rámci toho sporu ukázat, že to dítě by pro ně mohlo být na prvním místě, protože další dítě už mít nemusí, ale peněz budou mít vždycky dost. A že rodiče budou do konce svého života a že tím co dělají jako tomu dítěti extrémně ubližujou, a že by měli poslouchat, co to dítě si přeje, protože je to živá bytost, tak asi tak.

Myslíte si, že nějak tyhle hodnoty ovlivňují váš přístup k té participaci dítěte?

Já si myslím, že tady jako tu participaci, ať máme třeba každý trochu jiný hodnoty, protože každé člověk má, je malinko jinak nastavené, že tu participaci tady jako důležitou vnímáme všichni stejně. Jo, takže nemyslím si, že by to přímo jako ovlivňovalo. Jestli něco ovlivňuje moji potřebu participace, tak je to to, že jsem sama z rozvedené rodiny a nás se tenkrát nikdo neptal. Jo takže to, ale jinak si myslím, že ať jsme tady hodnotově nastavený jakkoli tak, že tu participaci jako sociální pracovníci s těma dětma pracujeme a chodíme pravidelně k těm soudům a vídáme pak ještě ty děti potom, protože když je to problémový, tak oni nám přeskočí do šestky, jo to kvůli dohadům rodičů, protože pak už je to prostě rizikový prostředí, tak to vnímáme jako velice důležitý a snažíme se, aby si ty rodiče uvědomili a poslouchali to co si to dítě přeje.

A myslíte si, že vlastně tahle nějaká vaše hodnota, co jste mi sdělila, je v souladu s vnitřními pravidly, nebo nemusí to být jenom vnitřní pravidla, ale vlastně i se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí nebo mezinárodní úmluvou?

Tak, když když to vezmete, tak vždycky to jde jakoby posloupně dolů. Jo, máte první nadřazený, máte ústavní zákony a mezinárodní ratifikované prezidentský smlouvy, pod nima jsou

podřízené zákony a pak jsou ty jednotlivé vyhlášky a tak. Což znamená, že my vystupujeme z ústavy, základní listina práv a svobod, úmluva o právech dítěte, ale máme tam i ratifikované dohody v rámci třeba úpravy mezinárodního práva dětí a tak dále a tak dále. Třeba evropská úmluva o styku a tak dál a tak dál. Všechny staví na tom, že to má být v nejlepším zájmu dítěte, a že to dítě má právě ten svůj nejlepší zájem vyjádřit. Na tom je zastavený i náš zákon o sociálně právní ochraně dětí, protože nemůžu bejt v rozepři, což znamená, že ty naše hodnoty těch sociálních pracovníků by měly být teda v souladu s tím, ale hlavně jako jsme lidi a třeba základním předpokladem pro to abysme tuhle práci mohli dělat je empatie. Takže já si myslím, že je to v souladu se zákonem, ty hodnoty, který který tady máme nastavený, jinak bysme to dělat neměli... a taky jsou ale v souladu s nějakým lidstvím. Jo, taky vám tady může sedět člověk, který moc empatický nebude, ale nemyslím si, že by byl příliš úspěšnej třeba u těch pohovorů s těma dětma, že by mu ty děti něco řekli.

Děkuji, chtěla bych se zeptat na poslední otázku, a to, jestli si myslíte, že se ty vaše hodnoty nějak v průběhu praxi změnily?

Hodnoty se úplně moc nemění. Hodnoty jsou asi už od vysokoškolského studia stejné, ale mění se do jisté míry přístup. Mění se přístup a ten přístup se mění tím, jak člověk stárne, dozrává osobnostně, protože pořád člověk osobnostně dozrává a zkušenostně dozrává. Jo, takže ze začátku si člověk bral spoustu věcí osobně od těch klientů, byl rozčílenej, nechal se od klientů vytočit, vadili mu osobní útoky, protože taky vám klient umí říct, že jste ***** a bude vás tahat ***** po trávníku, úplně bez problému... Jo a čím dýl tu práci člověk dělá, tím víc jakoby posouvá dál, jen tak ho něco nerozhází, takže spíš se... jako hodnoty zůstávají stejné, ale člověk dozrává, dejme tomu v těch postupech a v té své osobnosti, takže je schopnej reagovat už úplně jiným způsobem, než reagoval třeba před 5 lety. To jo, ale hodnoty jsou stejné, asi od školy jsou furt stejné.

Příloha č. 3: kódovací kniha

DVO1: Podle jakých faktorů se sociální pracovníci OSPOD řídí při rozhodování o zapojení dítěte do opatrovnického řízení?

Kategorie:	Faktory týkající se dítěte	Faktory týkající se rodiny/rodičů	Faktory týkající se instituce/pracovníka
Kódy:	Věk Osobnost dítěte Přání a vůle dítěte Orientace v problému Vývojová úroveň dítěte Zdravotní stav Jazyk Bydliště Stres	Manipulace Velký konflikt rodičů Trestná činnost, násilí Péče jednoho rodiče Přímé bariéry kladené rodiči Sourozenci	Přístup oddělení – zapojení všech dětí Stanovisko soudu Intuice a zkušenost pracovníka Individuální posouzení případu Spolupráce s jinou organizací či odborníkem

DVO2: Jak postupují sociální pracovníci OSPOD při zapojení dítěte do opatrovnického řízení?

Kategorie:	Počátek procesu	Způsob kontaktu s dítětem	Metody participace	Rozhovor s dítětem	Proměnné rozhovoru s dítětem
Kódy:	Zahájení spolupráce Instrukce soudu Standardy a předpisy	Osobní kontakt s dítětem Telefonický kontakt Písemný kontakt	Sledování interakce s rodičem Výpověď dítěte před soudem Pomocné techniky Další formy spolupráce s odborníky Kritéria využití metod	Začátek rozhovoru Průběh rozhovoru Zastavení rozhovoru Způsob vedení rozhovoru Rozhovor ve dvou pracovnících	Sourozenci Tajné informace Otázka váhy názoru dítěte

			*Rozhovor – není kód, jelikož jsem pro něj udělala samostatnou kategorii	Trvání rozhovoru Místo rozhovoru Opakování rozhovoru Pozorování při rozhovoru Hračky při rozhovoru	
--	--	--	--	--	--

DVO3: Jaké hodnoty považují soc. pracovníci OSPOD za nejdůležitější při participaci dítěte v opatrovnickém řízení?

Kategorie:	Blaho dítěte	Přístup	Osobnostní kvality
Kódy:	Možnost participace dítěte Vysvětlení dítěti Není to vina dítěte Focus na dítě	Individuální přístup Jednání na rovinu Přístup: poznat dobře dítě	Vzdělání pracovníka Empatie pracovníka

Příloha č. 4: vzor informovaného souhlasu

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Informace o výzkumu:

Výzkum je prováděn Bc. Kristýnou Bredovou, za účelem zpracování její diplomové práce. Cílem výzkumu je zjistit, jak sociální pracovníci OSPOD v Praze provádí participaci dítěte v rámci opatrovnického řízení při rozvodu jeho rodičů. Data budou získána za pomoci polostrukturovaného interview, následně zpracována, analyzována a interpretována výzkumníkem. Všechny získané informace budou anonymizovány a nebudou obsahovat žádná data, která by vedla k identifikaci účastníka výzkumu.

Informace o účastníkovi výzkumu:

jméno a příjmení:

datum narození:

bytem:

e-mail:

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu (dále též jen „výzkum“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na výzkumu nepokračovat;
- d) jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn. že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu poskytuji bezúplatně.

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Karlovy, Filozofické fakulty, IČ: 00216208, se sídlem: nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1, a to pro účely zpracování

dat vzešlých z výzkumu, pro účely případného kontaktování z důvodu zpracování dat vzešlých z výzkumu či z důvodu nabídky účasti na obdobných akcích a pro účely evidence a archivace; a s tím, že tyto osobní údaje mohou být poskytnuty subjektům oprávněným k výkonu kontroly projektu, v jehož rámci výzkum realizován;

- c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tedy že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o informaci o zpracování mých osobních a citlivých údajů a jsem oprávněn/-a ji dostat a že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o opravu nepřesných osobních údajů, doplnění osobních údajů, jejich blokaci a likvidaci.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytují dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazují se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností. Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České republice.

Dne:

Podpis: